

قوام دین

(سخن مدیر مسئول)

احسان پوراسماعیل

دکتری علوم قرآن و حدیث

info@ehsanpouresmaeil.com

برای جلوگیری از انحراف در هر مکتبی پایه‌هایی تعریف می‌شود که بقای دین به آن وابسته است. این پایه‌ها به مثابه‌ی ستون فقرات، پیکره‌ی جامعه را از هر گزندی مصون می‌دارد.

اگر از اندیشمندان حیات بشری این پرسش را مطرح کنیم که قوام دین خداوند به چیست، هر کسی از ظن خود به این پرسش پاسخ خواهد داد و به یقین افراط و تفریط‌هایی در سخن آنان به چشم می‌خورد.

اسلام، به عنوان کامل‌ترین آیین، صاحبانی آگاه دارد که قوام دین را بر چهار اصل بنیادین تعریف کرده‌اند. در روایتی از امام باقر علیه السلام که سه تن از اصحاب اجماع در شمار ناقلان آن است، از قول امیرالمؤمنین علیه السلام در کلامی جامع، این اصول بیان شده است:

«حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْحَسَنِ بْنِ أَحْمَدَ بْنِ الْوَلِيدِ رضی الله عنه قَالَ حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْحَسَنِ الصَّقَّارُ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ الْبَرْقِيِّ عَنْ أَبِيهِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ جَمِيلِ بْنِ دَرَّاجٍ عَنْ زُرَّارَةَ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ علیه السلام قَالَ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ علیه السلام قِوَامُ الدِّينِ بِأَرْبَعَةٍ: بِعَالِمٍ نَاطِقٍ مُسْتَعْمِلٍ لَهُ وَبِعَنِيٍّ لَا يَبْخُلُ بِفَضْلِهِ عَلَى أَهْلِ دِينِ اللَّهِ وَبِفَقِيرٍ لَا يَبِيعُ آخِرَتَهُ بِدُنْيَاةٍ وَبِجَاهِلٍ لَا يَتَكَبَّرُ عَنْ طَلَبِ الْعِلْمِ فَإِذَا كَتَمَ الْعَالِمُ عِلْمَهُ وَبَخَلَ الْعَنِيُّ بِمَالِهِ وَبَاعَ الْفَقِيرُ آخِرَتَهُ بِدُنْيَاةٍ وَاسْتَكْبَرَ الْجَاهِلُ عَنْ طَلَبِ الْعِلْمِ رَجَعَتِ الدُّنْيَا إِلَى وَرَائِهَا الْقَهْقَرَى فَلَا تَعَزَّنْكُمْ كَثْرَةُ الْمَسَاجِدِ وَأَجْسَادُ قَوْمٍ مُخْتَلِفَةٍ قِيلَ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ كَيْفَ الْعَيْشُ فِي ذَلِكَ الزَّمَانِ فَقَالَ خَالِطُوهُمْ بِالْبِرَّانِيَّةِ يَعْنِي فِي الظَّاهِرِ وَخَالِفُوهُمْ فِي الْبَاطِنِ لِلْمَرْءِ مَا اكْتَسَبَ وَهُوَ مَعَ مَنْ أَحَبَّ وَانْتَظَرُوا مَعَ ذَلِكَ الْفُرَجَ مِنَ اللَّهِ ﷻ.» (شیخ صدوق، الخصال، ج ۱، ص ۱۹۷) یعنی: امیرالمؤمنین علیه السلام فرمودند:

دین با چهار کس برپا است: دانشمند گویا که به دانش خویش عمل کند؛ و ثروتمندی که از مازاد ثروتش دریغ نورد؛ و فقیری که آخرتش را به دنیا نفروشد؛ و نادانی که از فراگیری علم تکبر نکند.

پس هنگامی که دانشمند، دانش خویش را پنهان کند و ثروتمند به مال خود بخل ورزد و فقیر آخرتش را به دنیا بفروشد و نادان از دانش طلبی تکبر نماید، دنیا به عقب باز گردد، بنابراین زیاد شدن مسجدها و رفت آمد اجساد مردم در آنها شما را فریب ندهد.

سوال شد: یا امیر المؤمنین! زندگی در این زمان چگونه است؟ فرمود: با آنان در ظاهر در ارتباط باشید، ولی در باطن مخالفت کنید، برای انسان، همان می ماند که کسب کرده و او با کسی است که دوستش دارد و با این حال، همواره منتظر فرج از سوی خداوند باشید.

امام علی علیه السلام به عنوان نخستین پایه، به علم اندوزی اشاره می کند، آن هم با قید عمل عالم به آنچه می داند؛ بنابراین یکی از پایه های استوار حفظ قوام دین، عالم سخنوری است که به موعظه بسنده نمی کند بلکه دانش خود را در زندگی به کار می بندد؛ به نظر می رسد تقدیم و تأخیر این روایت بیشتر در فهم آن به ما کمک می کند، چون ثروتمندی که اضافه بر نیاز خویش را از دیگر مسلمانان دریغ نکند باید با علم عالم و البته اهتمام خویش به این جایگاه برسد؛ فقیران جامعه باید نیک تربیت شوند تا در حال تنگدستی هرگز آخرت خویش را به دنیا نفروشند؛ و جاهلان روزگار باید تکبر را ذبح کنند و دانش جو شوند تا با حماقت خود به دیگر اعضای جامعه آسیب نرسانند؛ به این ترتیب می توان گفت محور هر چهار پایه ی قوام دین، به «علم» است.

جامعه ی مرتجع زمانی شکل می گیرد که افزایش تعداد مساجد و فراوانی شرکت کنندگان آن، هدف اصلی مردم و مسئولان جامعه باشد و تجویز دین برای برون رفت از این مشکل، اهتمام به دانش اندوزی و دانش افزایی توأم با عمل است.

با امید به اینکه فرج و گشایش خداوندی فرا رسد تا علم و معرفت جایگاه واقعی خود را پیدا کند شماره‌ی ششم مجله

را می‌کشاییم.

«اللَّهُمَّ عَجِّلْ فَرَجَ وَلِيِّكَ وَابْنِ وَلِيِّكَ وَاجْعَلْ فَرَجَنَا مَعَ فَرَجِهِ يَا أَرْحَمَ الرَّاحِمِينَ» (شیخ صدوق، الفقیه، ج ۲، ص ۶۰۷)

منابع

۱. ابن بابویه، محمد بن علی، الخصال، مصحح: علی اکبر غفاری، قم: جامعه مدرسین، چاپ اول، ۱۳۶۲ ش.
۲. همو، من لا یحضره الفقیه، مصحح: علیاکبر غفاری، قم: دفتر انتشارات اسلامی وابسته به جامعه مدرسین حوزه علمیه قم، چاپ دوم، ۱۴۱۳ ق.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

پروفیسر شگاہ علوم انسانی و مطالعات فرہنگی
پرتال جامع علوم انسانی